

UOT 81(091):81(092)

AYTƏN ƏHMƏDOVA
Gəncə Dövlət Universiteti
83-aytan@mail.ru

İMADƏDDİN NƏSİMİNİN QƏZƏLLƏRİNDƏ KÖMƏKÇİ NİTQ HİSSƏLƏRİNİN TARİXİ İNKİŞAFI

Ana dilində yaranan ictimai, fəlsəfi şeirin ilk qüdrətli nümayəndə lərin-dən biri İmadəddin Nəsimidir. Dövrünün ziddiyyətlərinə böyük həssaslıqla cavab verən şair zəngin poeziyası ilə hər cür zülmü, ədalətsizliyi, qeyri-insaniliyi rədd etmiş, həqiqəti, insanlığı, insanın mənəvi gözəlliyini müdafiəyə qalxmış, qəlbinin hərarəti ilə insanı ucaltmış və tərənnüm etmişdir. Onun poeziyasında dünyaya, insana, onun fikir və əməllərinə yeni bir münasibət ifadə olunmuşdur. Nəsiminin yaradıcılığı çox dolğun və mənalıdır. O, Azərbaycan və fars dillərində şeir divanları yaratmışdır. Nəsimi şeiri altı yüz ildən artıqdır ki, sevilir, insanlara bədii zövq verir, sevgi və gözəllik duyğuları aşılayır. Ana dilimizdə dəyərli şeir inciləri yaradan Nəsimi böyük bir tarixi vəzifənin öhdəsində şəərəflə gəlmiş, öz xalqının şeir tarixində böyük bir xidmət göstərmişdir.

Sənətkarın qəzəllərinin morfoloji xüsusiyyətlərini araşdırdıqda köməkçi nitq hissələrinin- qoşmanın, bağlayıcının, ədatın və modal sözlərin tarixi inkişafını izləmək mümkündür.

Açar sözlər: Nəsimi, qəzəllər, qoşma, bağlayıcı, ədat, təhlil

Ana dilində yaranan ictimai, fəlsəfi şeirin ilk qüdrətli nümayəndəsi İmadəddin Nəsimidir. Dövrünün ziddiyyətlərinə böyük həssaslıqla cavab verən şair zəngin poeziyası ilə hər cür zülmü, ədalətsizliyi, qeyri insaniliyi rədd etmiş, həqiqəti, insanlığı, insanın mənəvi gözəlliyini müdafiəyə qalxmış, qəlbinin hərarəti ilə insanı ucaltmış və tərənnüm etmişdir. Onun poeziyasında dünyaya, insana, onun fikir və əməllərinə yeni bir münasibət ifadə olunmuşdur. Nəsiminin yaradıcılığı çox dolğun və mənalıdır. O, Azərbaycan və fars dillərində şeir divanları yaratmışdır. Nəsimi şeiri altı yüz ildən artıqdır ki, sevilir, insanlara bədii zövq verir, sevgi və gözəllik duyğuları aşılayır.

Ana dilimizdə ilk dəfə dəyərli şeir inciləri yaradan Nəsimi böyük bir tarixi vəzifənin öhdəsində şəərəflə gəlmiş, öz xalqının şeir tarixində böyük bir xidmət göstərmişdir. Qədirbilən xalqımız və dünya ictimaiyyəti 1973-cü ildə onun 600 illik ildönümünü sevinclə bayram etmişdir. Bakı şəhərində Nəsiminin heykəli qoyulmuş, əsərləri dönə-dönə çap edilmiş, haqqında elmi və bədii əsərlər yazılmışdır. Xalqımızın dəyərlərinə yüksək qiymət verən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 2019-cu ili “Nəsimi ili” elan edilməsi ilə bağlı sərəncam vermişdir. Sərəncamda deyilir:

Məqalə tarixçəsi:

Göndərilib: 01.02.2019, qəbul edilib: 21.02.2019

“Nəsimi irsinin müasir hümanitar düşüncənin tələbləri kontekstində aktuallığını, milli mədəni-mənəvi dəyərlərin təbliği baxımından xüsusi əhəmiyyətini nəzərə alaraq və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram: 2019-cu il Azərbaycan Respublikasında “Nəsimi ili” elan edilsin” [<https://azertag.az/xeber/>].

İmadəddin Nəsimini divanında toplanan qəzəlləri poetik dil baxımından çox zəngin və dəyərlidir. Onun qəzəllərin dilində Azərbaycan dilinin möhtəşəmliyini müşahidə edirik. Bu dilin orta əsrlərdə artıq formalaşmış bir dil olduğunu, elm və poeziya dili kimi işləndiyini görmək olar.

Sənətkarın qəzəllərinin morfoloji xüsusiyyətlərini araşdırdıqda köməkçi nitq hissələrinin tarixi inkişafına rast gəlirik. Nəsimi qəzəllərindən götürülmüş beytə diqqət edək:

- 1) Gəldi yarım naz *ilə*, sordu, Nəsimi, necəsən?
Mərhəba, xoş gəldin, ey xırdadəhanım, mərhəba![7,13]
Və ya
- 2) Aşıqin *qanilə* oynar dilbərin simin əli,
Ey yalançı aşıq, əbsəm, girmə canın qanına.[7,19]

Beytdə işlənmiş *ilə* köməkçi nitq hissəsi olan qoşmadır. Qoşmalar tarixən müstəqil sözlərdən intişar tapmış köməkçi nitq hissəsidir. Müstəqil sözlərin köməkçi sözlərə transformasiyası yeni kateqorial mənənin yaranması ilə müşayiət olunur [6,162]. Daim təkamül edən dildə bir vahidin başqa vahidə çevrilməsi təbii inkişaf prosesinin məhsuludur və bu proses nəticəsində dil zənginləşir, funksional cəhətdən daha da effektiv olur. Əsas nitq hissələrindən köməkçi nitq hissələrinin yaranması da bu prosesin bir parçasıdır. Bir funksional vəzifə daxilində eyni qoşma müxtəlif mənə çalarları ifadə edə bilər. Bu zaman qoşma eyni halla əlaqələnərək eyni funksional-qrammatik vəzifə yerinə yetirir və onun istənilən sözlə əlaqəsində aparıcı bir məzmun olur. Bununla yanaşı, ümumi məzmun daxilində çalar mənalar da özünü göstərir. Bu baxımdan “*ilə*” qoşması diqqəti daha çox cəlb edir. “*İlə*” qoşması tarixən “birlən” qoşmasının qısaldılmış şəkildir [5,209]. Bu qoşma XIX əsrdən etibarən yeni şəkildə daha aktiv vəziyyət kəsb etmişdir. “İlə” qoşması özündən əvvəl ismin adlıq və yiyəlik hallarını tələb edir və eyni zamanda sözlərə bitişik və ayrı yazıla bilər. Verilmiş birinci beytdə qoşma ismin adlıq halındadır və sözdən ayrı (*naz ilə*), ikinci nümunədə isə yiyəlik halındadır sözə bitişik (*aşıqin qanilə*) işlədilmişdir. Qəzəldə işlənmiş *ilə* qoşması işlənmə məqamından asılı olaraq bir çox mənaları ifadə edə bilər:

1. “*İlə*” qoşması birgəlik məzmunu ifadə edir.
2. “*İlə*” qoşması birləşdiyi sözə alət, vasitə məzmunu verir.
3. “*İlə*” qoşması ilə işlənən bəzi sözlər vasitəli obyekt məzmununa malik olur.
4. “*İlə*” qoşmasının birləşdiyi sözlə birlikdə ifadə etdiyi mənə çalarlarından biri də səbəb mənasıdır.
5. “*İlə*” qoşmasının “zaman obyekt məzmunu” bildirir. İ.Nəsiminin dilində bu tip sözün zaman anlayışı bildirdiyini görmək mümkündür: *Mən bu*

gün səbr eyləsəm, danla fəqanı neylərəm?! Burada “danla” sözü “sabah” mənasında işlədilmişdir. “İlə” qoşmalı bu tip sözlərin zaman anlayışı bildirməsi müasir dialektlərimizdə də müşahidə edilməkdədir.

6. “**İlə**” qoşması məkan məzmunlu sözlərlə işləndikdə müxtəlif mənə çalarları meydana çıxır ki, ən əsası məhz hərəkətin baş verdiyi məkan anlayışını ifadə edir. *Meşə ilə gedərkən ətrafdan anlaşılmaz səslər eşidirdik* (H.Mirələmov).

Sənətkarın qəzəllərində istifadə olunan qoşmalardan biri də “kimi” qoşmasıdır. Nümunəyə baxaq:

Şərbətin acı firqətin nuş edərəm şəkər *kimi*,

Canımı dutmuşam qəmin qarşısına sipər *kimi* [7,100].

Kimi qoşması ismin adlıq, yiyəlik və yönlük hallarına qoşularaq müxtəlif mənə çalarları əmələ gətirə bilər. **Kimi** qoşmasının mənə çaları bənzətmə və müqayisədir. Məsələn, Gülşənin gözləri bahar günəşi kimi gülürdü. “**Kimi**” qoşmasının mənşəyi haqqında müxtəlif fikirlər söylənsə də, F.Zeynalovun qənaətini daha doğru hesab edirik. Müəllifə görə, bu söz “*bənzər*”, “*oxşar*” mənalarını əks etdirən “*kip*” sözü ilə əlaqədardır. Burada çıxış edən –i mənsubiyyət şəkilçisidir.[12,7]. Bu fikir M.Kaşğarının “Divanü Lügət-it-Türk” əsərindən gəlir. M. Kaşğari “*kip*” sözünün mənalarını *qəlib, pəstah, bənzər* (oğuzca) kimi qeyd etmişdir [1,302].

Sənətkarın qəzəllərində işlədilən qoşmalardan biri də “**üçün**”dür:

Dur, Nəsimi, sözünün töhfə **üçün** bəhrə ilə,

Kim, anın diqqətinə dürr ilə mərcan susadı [7,109].

“**Üçün**” qoşması ədəbi dilimizdə tarixən müxtəlif formalarda işlədilmişdir: cün, cin, üçün, için, için və s. İ.Nəsiminin qəzəllərinin birində bunu *içün* şəklində müşahidə edirik. “Canını qurban edəndir yar *içün* gerçək şəhid...”.

Bu qoşma öz mənşəyi etibarilə müstəqil bir sözlə əlaqədardır. Dilçilik ədəbiyyatında bu qoşma haqqında bir sıra fikirlər irəli sürülmüşdür. Bunlardan biri də həmin sözün müstəqil bir söz olan *uc*-la əlaqədar olması fikridir.[5, 203]. Bu sözə hal- hazırda canlı danışıq və loru dildə, eyni zamanda dialektlərimizdə rastlanılır. *Sənin ucbatından hər şey alt-üst oldu*. Bəzən şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrində də *ucundan, ucbatından* sözlərinin işləndiyini görürük:

Bir bivəfa yar *ucundan*.

Yetişdim cana, sultanım.

Bu çeşmi- xumar *ucundan*.

Düşdüm zindana, sultanım. (Aşıq Musa)

Üçün qoşmasını M. Hüseyinzadə səbəb məzmun çaları bildiren, yalnız qoşma mövqeyində işlənən sabit qoşma hesab edir. Mahmud Kaşğarının “Divanü lügət-it-türk” əsərində də *üçün* qoşmasının səbəb məzmunu daşdığı qeyd olunur. [1,596]. Bu mənə çaları “**üçün**” qoşmasının daxili potensial məzmunu ilə, daha doğrusu, qoşmanın etimologiyası ilə bilavasitə bağlı olduğundan, demək olar ki, bütün hallarda həmin məzmunu bu və ya digər dərəcədə görmək mümkündür. Bəzi tədqiqatçılar bu qoşmanın “qədim türk yazılı abidələrində adla feil arasında qrammatik əlaqə yaratmaqla yanaşı,

yalnız iki məna-səbəb və müəyyən bir şeyin uğrunda çalışmaq məfhumları” ifadə etdiyini göstərir [10,30]. Ə.Rəcəbov isə göytürk Orxon-Yenisey yazılı abidələrində səbəb, məqsəd və aidlik məzmunu yaratdığını qeyd edir [9,444]. “Üçün” qoşması, əsasən, feili sifətə qoşulduqda səbəb, məsdərlə işləndikdə məqsəd məzmunu yaradır, lakin isim və ismi birləşmələrlə də işləndikdə həmin məzmunları müşahidə etmək olur. Məsələn, “Onun sözlərindən əsəbləşdiyi üçün ziyafətə gəlmədi” (səbəb), “Onların istirahəti üçün xüsusi otaqlar ayrılmışdır” (məqsəd).

“Çün əzazil münkir oldu, əgri yola sapdı...”, [7,107] “Səndən müdam ehsan umar, çün kim, gədadır binəva”. [7,17] “Gerçək mühibbə cövrü cəfa çünki yar edər...” [7,16] beytlərindəki *çün*, *çün kim*, *çünki* köməkçi nitq hissələrindən biri olan bağlayıcıdır.

Söz birləşməsinin və cümlənin tərkibindəki sözlər, birləşmələr, cümlələr və cümlə qrupları arasında sintaktik- məntiqi əlaqə yaradan, lakin lüğəvi mənası olan, müstəqil bir söz kimi cümlə üzvü ola bilməyən köməkçi nitq hissəsinə bağlayıcı deyilir [2,228]. *Çün*, *çün kim*, *çünki* bağlayıcıları istər tarixi qrammatikada, istərsə də müasir ədəbi dildə səbəb məzmunu bildirir. *Çün*, *çün kim* şəklində olan bağlayıcılar, əsasən, qədim abidələrin dilində, *çünki* formasında isə müasir dövüdə işlənməkdədir. Nəsiminin qəzəllərində *gər*, *əgər*, *gər-çi* bağlayıcılarına da rast gəlinir.

“Kafirü müşrikdir ana div *əgər* dersəm, nola?” [7,14].

Gər mənşə etibarilə fars sözü olub, *əgər*in qısaldılmış formasıdır. Şeirlərdə, əsasən, qısa forması işlədilmişdir. *Əgər* müasir qrammatikada şort budaq cümləsini baş cümləyə bağlayan vasitə kimi işlədilməkdədir. *Əgər* eyni zamanda bağlayıcı kimi də sabitləşmişdir. Məsələn, *Əgər* yaxşı oxusan, əlaçı olarsan.

Klassik ədəbi dildə bu bağlayıcının *gər* variantından dah çox istifadə olunmuşdur. Məsələn, İmadəddin Nəsiminin dilində bu bağlayıcıyı aşağıdakı kimi müşahidə edirik:

Şol ləbi şirinə, yarəb, *gər* şəkər dersəm, nola?

Şol günəş təl’ətli ayə *gər* qəmər dersəm, nola? [7,13].

Klassik ədəbiyyatda *gər* bağlayıcısı bəzən *istər* bağlayıcısının sinonimi kimi işlədilmişdir. Məsələn,

Tən səninlə söyləşəndə *gər* zimistan *gər* bahar

Hər nə çağ görsəm, aləm gülüstandır mənə [3,229].

İ.Nəsiminin qəzəllərinin dilində *hərçənd* bağlayıcısını da müşahidə edirik. Güzəşt bildirən *hərçənd* bağlayıcısı qədim abidələrin dilində *gərçi* formasında işlənməmişdir. Mənşə etibarilə fars dilindən götürülmüş *gərçi* bağlayıcısının *əgərçi* forması da xeyli işlək olmuşdur. Klassik ədəbi dildə *əgərçi*, *gərçi* bağlayıcısına da rastlanılır. Məsələn,

Gözümdən *gərçi* pünhandır nigarın surəti, amma

Görünən vəchidir anın nəzər qıldıqca hər cayə. [7,36]

XIX əsrin dahi sənətkarı, filosof şairi Mirzə Ələkbər Sabir yaradıcılığında da *hərçənd* bağlayıcısının *gərçi* formasına rast gəlirik:

Gərçi bu bədbəxt özü elmə həvəskardır,

Kəsbi-kəmal etməyə sə’yi dəxi vardır... M.Ə.Sabir.

Müasir Azərbaycan dilində *hərçənd* bağlayıcısı tabeli mürəkkəb cümlənin tərkibindəki cümləni güzəşt yolu ilə baş cümləyə bağlayır. Məsələn, Hərçənd tez idisə, amma zərəri yox idi. Hərçənd ki xanım özünü pis hiss edirdi, ancaq bunu qonaqlara bildirmədi.

Nəsimi qəzəllərində aydınlaşdırma (tabeli) bağlayıcısından da istifadə olunmuşdu.

Şəkkərin püsteyi- dəndanına kim susamaya?
Sanma *kim*, yalqız ana püsteyi- xəndan susadı”[7,109].

Və ya

Candan çıxarmazam sənin, ey can, xəyalını,
Can təndə qalmaz anda *ki*, görsəm camalını.[7,108].

Müasir qrammatikada *ki* bağlayıcısı tarixən *kim* şəklində işlədilmişdir. *Kim* bağlayıcısı qədim türk dillərində ,o cümlədən, Azərbaycan dilində işlədilən tabeli *ki* (aydınlaşdırma bağlayıcısı) bağlayıcısının qədim variantıdır. VII əsrdə qələmə alınmış ”Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında və XV-XVI əsrlərdə üzü köçürülən Azərbaycan və türk dilləri tarixini müxtəlif cəhətlərdən öyrənmək işinə xidmət edən “Oğuznamə”də də *ki* bağlayıcısının *kim* variantına rast gəlinir: “Ola kim, bir ağzı dualının alqışılə, Tənri bizə bir yetman əyal verədedi” [4,35], “Kimin kim, qızı var. Belində önəlməz sızı var [8,157]. Müasir qrammatikada tabeli aydınlaşdırma bildirən *ki* bağlayıcısı tabeli mürəkkəb cümlənin tərkib hissəsində işlədilir. Məsələn, “Sevinirdi ki, qardaşından məktub alıb”. Burada tamamlıq budaq cümləsinin tərkib hissəsini bağlayan *ki* bağlayıcısı baş cümləni budaq cümləyə bağlayan vasitə kimi işlədilmişdir. Hüseyn Cavidin dilində də bu bağlayıcını görmək olar: “Gəldim ki, verəm qəlbinə bir nuri- həqiqət”. Canı kim cananı üçün sevsə, cananın sevər. Canı üçün kim ki, cananın sevər, canın sevər (M.Füzuli).

İ. Nəsiminin təhlilə cəlb etdiyimiz qəzəllərində *dəxi* qüvvətləndirici ədatına da rastlanılır: “Cəhd et macalın əldə ikən yara yara kim. Bir göz əcəl irər *dəxi* çün bildim halını” [7,108]. Bu ədat sözdən və ya ifadədən sonra işlənərək ona qüvvət, emosional məna çaları verir. Abidələrin dilindəki *dəxi* ədatı müasir ədəbi dildə işlənən artıq ədatının sinonimidir. *Dəxi* ədatı Orxon-Yenisey abidələrində “taği”, M.Kaşğarının “Divan”ında “takı”, “daki”, “Kitabi-Dədə Qorqud”da *daxı* // *dəxi* şəklində işlənmişdir [11,355]. *Dəxi* ədatına Xətəinin, Füzulinin, Vaqifin və b. əsərlərində, o cümlədən, “Oğuznamə”də də müşahidə etmək olar. Oqi at, dəxi çıxışına baq. (“Oğuznamə”); Allaha bizmişik naşükür bəndə. Bir söz desəm, *dəxi* qoymazlar kəndə...(M.P.Vaqif); Ancaq yüzün görəndə sənin can dügil məlul. Zülfün kimi könül *dəxi* bərhəm durur mana.(Ş.İ.Xətai). Ey könül, ömrümü verdin yelə aşıqlıq ilə. Baxma hər qönçələbü gülruxə, ah etmə dəxi! (Füzuli).

“Fəraqü mövnəti- hicrin yıxıbdır könlümün şəhrin. *Nola* bir göz vüsalınla yapasan Beyti-məməri”[7,104]. Nəsiminin bu beytində işlədilmiş *nola* köməkçi nitq hissəsi müasir qrammatikada qeyd- şərti arzu bildirən ədat mövqeyində işlənmişdir. “Nola” ədatı “ nə ola” variantının qısaldılmış şəklidir. Eyni zamanda *barı* ədatı ilə sinonimidir. Bu ədatlar xəbəri feilin əmr, arzu şəkli ilə

ifadə olunan cümlələrdə işlənərək qeyd-şerti arzu, güzəştli arzu, kifayətli arzu mənalarını yaradır. Məsələn, Nola bircə yol bizə gələsən. *Nola* ədatına klassik ədəbiyyatımızda Füzulinin dilində də fəal şəkildə rast gəlirik: Xali etmiş qeyrdən zülfün xəyali könlümü. *Nola* sahib kəşf ilə bir ömürdür xəlvət çəkər.

Dahi sənətkarın qəzəllərində əmr, sual ədatlarının işləndiyi məqamları müşahidə edirik: Qaziyül- hacat imiş ləlin *məgər* kim, aşiqə. Hər nə kim, qıldı təmənna, üstəcib gəldi cavab [7,.22]. *Gəl* niqabın tərfini gülgün yanağından götür. Ta gülüstan gülməsin ayruq güli- xəndanına [7,.19]. Xalü xətin Nəsimiyi oda buraxdı, yandırır. *Gör* necə xoş yanar, tütər, mişk ilə udi-tər kimi [7,100]. Camalın rövzeyi- rizvan deyilmi? [7,101]. Beyitlərdə işlədilmiş *məgər*, *gəl*, *gör*, *-mi* müxtəlif növlü ədatlardır. *Məgər* ədatı abidələrin dilində həm sual, həm də təəccüb, təkid, şübhə mənasında işlədilmişdir. *-Mi* ədatı istər abidələrin dilində, istərsə də müasir qrammatikamızda sual mənasında işlədilir və sözlərə, əsasən, bitişik yazılır. *Gəl* və *gör* sözlərini həm ədat, həm də feil kimi işlətmək mümkündür. Əmr məqsəd ilə işlənən və məzmununda ədatlıq xüsusiyyəti olan *gəl* və *gör* feillərinə Nəsiminin, Füzulinin, Məsihinin, Vidadinin şeirlərində işləndiyinə təsadüf edilir. Eyni zamanda bu sözləri feil kimi həm canlı danışq və şeiriyət dilində işlətmək olur. Məsələn, Bu gün bizə *gəl* (feil). *Gəl* həyatın nəfəsini, Həyatda duy, həyatda yaz (ədat).

Beləliklə, Nəsimi qəzəllərində nəzərdən keçirdiyimiz köməkçi nitq hissələrinin vəziyyəti göstərir ki, onlar Azərbaycan dilində özünəməxsus bir inkişaf yolu keçmişdir. Bunların bir qismi həmin dilin öz daxilindən alınmış, müəyyən bir qismi isə vaxtilə ərəb və fars dillərindən keçmişdir, lakin zaman keçdikcə belə alınma sözlər dilimizdə sabitləşə bilmədiyi üçün tədricən öz əhəmiyyətini itirib, istifadədən qalmışdır.

ƏDƏBİYYAT

1. “Divani-lüğət-it türk”, “Ozan Nəşriyyatı” Bakı, 2006, 752s.
2. Hüseynzadə M., Müasir Azərbaycan dili, “Şərq Qərb” Nəşriyyatı, Bakı, 2007, 278s.
3. Xətayi Ş.İ. “Əsərləri”, “Şərq-Qərb”, Bakı, 2005, 384s.
4. “Kitabi -Dədə Qorqud”, Bakı, 1988 .
5. Mirzəzadə H., Azərbaycan dilinin tarixi qrammatikası. Bakı,1990, 374s.
6. Мулюкова З.Б. Башкирские послелогои и способы их передачи в контактирующих языках. АКД, Уфа, 1985
7. Nəsimi İ., Seçilmiş əsərləri, Lider Nəşriyyatı, Bakı, 2004.334s.
8. “Oğuznamə”, Şərq-Qərb, Bakı, 2006, 213s.
9. Rəcəbli Ə. Göytürk dilinin morfologiyası. Bakı: BU nəşriyyatı, 2002, 475 s.
10. Şükürov Ə. Azərbaycan dilinin tarixi qrammatikası. Bakı: APİ nəşri, 1981, 100 s.
11. Tanrıverdi Ə., Azərbaycan Dilinin Tarixi Qrammatikası” “Elm və təhsil”, Bakı, 2014, 463s.
12. Zeynalov F., Müasir Türk Dillərində Köməkçi Nitq hissələri, Maarif, Bakı, 1971, 310s.

РЕЗЮМЕ

АЙТАН АХМЕДОВА
ИСТОРИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ЧАСТЕЙ РЕЧИ В ГАЗЕЛЯХ
ИМАДЕДДИНА НАСИМИ

Имадеддин Насими является первым влиятельным представителем общественного философского стихотворения на родном языке.

Поэт, который с большой чувствительностью реагировал на противоречия того времени, отвергал всевозможные виды жестокости, несправедливости, бесчеловечности, защищал правду, человечность, духовную красоту человека и с теплотой своей души возвышал и восхвалял человека в своих произведениях. В его произведениях выражается новое отношение к миру, человеку, его мыслям и поступкам.

Творчество Насими очень полно и значимо. Он создал поэтические диваны на азербайджанском и персидском языках. Стихотворение Насими было любимым на протяжении более шестисот лет, оно дарит людям чувство искусства, прививает чувство любви и красоты.

Насими, который впервые на нашем родном языке создал ценные поэтические жемчужины, был удостоен великого исторического долга и искренне служил истории поэзии своего народа.

Изучая морфологические особенности газелей поэта, можно проследить историческое развитие служебных частей речи - союзов, междометий, приложений.

Ключевые слова: Насими, газели, приложение, союз, междометия, анализ

SUMMARY

AYTAN AKHMEDOVA
HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE PARTS OF SPEECH IN
IMADEDDEEN NASHIM'S GAZELLES

Imadeddin Nasimi is the first influential representative of a public philosophical poem in his native language. The poet, who reacted with great sensitivity to the contradictions of that time, rejected all kinds of cruelty, injustice, inhumanity, defending the truth, humanity, spiritual beauty of a person and with the warmth of his soul elevated and praised a person in his works.

In his works, a new attitude to the world, man, his thoughts and actions is expressed. Creativity Nesimi very full and meaningful. He created poetic couches in Azerbaijani and Persian languages. The poem Nasimi was loved for over six hundred years, it gives people a sense of art, instills a sense of love and beauty. Nasimi, who for the first time in our native language created valuable poetic gems, was awarded a great historical duty and served in the history of the poetry of his people. Studying the morphological features of the gazelles of the poet, one can trace the historical development of the service parts of speech - unions, interjections, applications.

Keywords: Nasimi, gazels, application, union, interjections, analysis

(Akademik Əbülfəz Amanoğlu Quliyev tərəfindən təqdim edilmişdir)

